

KULTUR OG SAMFUNN

Isielva har navn etter Isi gård, som med Bjørum og Wøyen gård var blant de tidligste gårdene langs elva. I Kjaglidalen var det spredt bebyggelse. Det har bodd folk i området siden gammel tid. Norges kanskje eldste funn etter jordbruk er gjort på Wøyen gård, i tillegg til spor etter bosetting fra bronsealderen og jernalderen. Isi- og Bjørum-gårdene er fra jernalderen.

Da befolkningen, som i hovedsak drev landbruk, vokste, kom det til småbruk og husmannsplasser under de større gårdene. Vøyenenga er flomslette for Isielva, så her bosatte det seg relativt få. De fleste bodde lengre opp langs elva. I Kjaglidalen var det noen få småbruk, samt husmannsplasser og seterbruk.

Veiene og bosettingen i Skuidalen gikk ikke inntil elva som i dag, men lå parallellet med elva litt høyere opp. Men ting skulle endre seg, særlig langs den nedre delen av Isielva, og danne grunnlaget for den industrielle bebyggelsen vi ser i dag.

Vadesteder

Før det ble bygget bruer, gikk det veier og stier ned til steder i elva der det var mulig å gå over mer eller mindre tørrskodd. Et slikt sted kalles et vadested, el-ler et vad. Noen steder kom man bare over med hest og vogn. Langs Isielva var det vadested blant annet ved Nordre Kjaglia (1), Bjørum Sag (6), Tyslandsvadet (25) og England (30). Det trolig eldste vadet gikk ved Vøyen (39).

Vaskeplasser

Tøy og tekstiler ble vasket rett i elva eller i store kjeler på kjøkken eller i bryggerhus. Vasken ble fraktet til elva på håndkjerre eller med hest og vogn. Om Nybrua teinested sies det at om sommeren kom bonden på Nedre Sand med to store trebutter fulle av nyvasket tøy i høyvogna. Kona og ei tjenestejente skyllet tøyet i øvre del av teinestedet, mens bonden sto oppe ved veien og beskuet det hele.

Badehøler

Elva ble brukt av både folk og fe. Mange barn har tatt sine første svømmetak i de mange hølene, eller kulpene, som var i elva. Badehølene var samlingspunkt for de som bodde i nærheten av elva. Badingen tok slutt en gang på 1950-tallet, da elva ble sterkt forurenset. I dag er badehølene Gatahølen (31) og Smedhølen (23) begge intakte og idylliske for en rast eller en stille stund. Lokalkjente drar fremdeles hit for å ta seg en liten dukkert.

Matauk i og langs elva

Historisk var Isielva og naturen rundt en viktig lokal matkilde. Fisken ble kokt, stekt, røkt, og som vintermat ble den saltet og lagt på trebutter. Rogn ble tilberedt som kaviar.

At fisk på vei nedstrøms etter å ha gytt også ble fanget i fiskesløer og spist, sier noe om matauk i trange tider. Dette fordi fisk på vei opp til gyting slutter å spise, og når den har stått lenge i elva er den er ofte utmagret og slunken, og smaker ikke særlig godt.

I skogen omkring elva, og spesielt i Kjaglidalen, var det bær, sopp, nøtter og ville vekster, som ramsløk. Jakt på småvilt, rådyr og elg var også viktig.

Fisking og teinesteder

Det er lange tradisjoner for fiske til eget bruk i elva. Gårdene og plassene langs elva hadde fiskerettigheter. Det ble fisket sjørret, laks og ål. Krepss ble fanget ved elvemøtet med Lomma. Før Sagdammen på Bjørum Sag (6) ble bygget i 1855, vandret fisken naturlig helt opp til Kneikafoss i Hole kommune.

I Isielva lå det 13 teinesteder som fanget fisk på vei opp i elva, og på Bjørum Sag en fiskesløe som fanget fisken på vei ned fra fossen. Teinen var en fangstinnretning, der et steingjerde i elven under vann førte fisken inn i en renne, og videre inn i et fangstrom, der den ble stående. Teinen måtte renses for kvist, og sjekkes hver dag. Nybråten teinested (11) er den eneste det er spor etter i dag. Les mer om Wøyen gårds teinested på motsatt side (37).

Før elveløpet i den nedre delen av Isielva ble ryddet og rettet med bulldosser en gang på 1950-tallet, var det store steiner i elva der fisken gjemte seg. Eldre forteller at barna kjente fiskens gjemmesteder, og kunne trikset med å få den til å stå stille, slik at de kunne fange den med bare hendene.

Industrialiseringen gjorde at smedene, som tidligere jobbet på gårdene, etablerte egne bygdesmier som laget jernarbeider og verktøy til den voksende industrivirksomheten. Mange smeder slo seg ned i Skuidalen. Smiene var knutepunkt i bygda, også sosialt. Det fantes ikke verktybutikker som i dag, så alt ble smidd for hånd. Og hadde noen tannverk, tok ofte smeden jobben med å trekke tannen ut.

Fra 1900-tallet og til våre dager fortsatte forretnings- og industrivirksomheten å vokse. På 1950- og 60-tallet var det vekst i landet, og det ble etablert nye virksomheter langs Isielva (32) – starten på det som preger området i dag. Det var blant annet leketøysfabrikk, rammeverksted, hjulmakerverksted, samvirkelag og garveri. Det ble også bygget mange boliger. For elva og livet i elva skulle dette få svært uheldige følger. Men det var ett lyspunkt: Den delen av Isielva som lå oppstrøms for Bjørum Sag i Kjaglidalen, forble stort sett uberørt.

NATUR

Geologi og naturgeografi

Bærums geologi er berømt. Den er en del av Oslofeltet, som strekker seg fra Mjøsa til Langesundfjorden. Grunnforholdene i Bærum gjenspeiler mye av det som geologisk har skjedd de siste 600 millioner år. Også langs Isielva er dette tydelig. Elva renner gjennom V-dalene Djupedalen og Kjaglidalen, som utgjør Oslofeltets lengste forkastning, 8 km lang. Forkastningen, et brudd i jordskorpen, ender ved Isi gjenvinningsstasjon i Bærum. Rombeopfyrr er en fremtredende bergart i området.

Elva renner gjennom marine avsetninger med store forekomster av kalk. Gravning i forbindelse med ny E16 avdekket et blåhvalskjelett rett ovenfor Bjørum Sag. Vassdraget har stor tåleevne mot sur nedbør, med en stabil pH-verdi nær 7,0 – perfekt for alt liv i elven.

Fisk

Tidligere var det godt med fisk i elven, men etter hvert førte forurensningen til at dyrelivet i elva ble adeltagt. I dag er vannkvaliteten i elva bedre, og Isielva og Sandvikselva er i dag et av de viktigste reproduksjonsområdene for laks og sjørret i indre og ytre Oslofjord. Ikke minst takket være Hamang Klekkeri og arbeidet som gjøres der for å sikre laks- og sjørretstammene. Klekkeriet ble etablert i 1857, og er i dag Norges eldste nåværende.

Yngelen settes ut i Rustanelva ovenfor Nypefossen og Bjørum Sag i Isielva. Dette arbeidet er avgjørende for å sikre en livskraftig bestand. Etter 2–4 år svømmer fisken ut i sjøen med vårlommen. Sjørreten går i Oslofjorden, og laksen ut i Atlanterhavet. Etter ett til to år vender fisken tilbake til elva, når vekten er ca. 1,7–6 kg, for å gyte.

Naturen i Djupdalen og Kjaglidalen naturreservat ned til Bjørum Sag
Djupdalen landskapsvernområde og Kjaglidalen naturreservat ble opprettet i 2002, og slått sammen i 2015 til Djupdalen og Kjaglidalen naturreservat. I denne guiden tar vi for oss kun den delen av Kjaglidalen som ligger i Bærum. Navnets opprinnelse er uklart. Noen mener det kommer fra «kjåg», som hensepeiler på en vegetasjonstype preget av store bregner og høystauder. Andre mener det kommer fra å «kjåge» som bety å streve. Sikkert er det at livet som husmann i dalen var strevsomt.

Det ble også benyttet mer «ufine» fangstmåter, som lystering. Dette ble totalforbudt på 1920-tallet. Den andre «ufine» og, heldigvis fremdeles ulovlige måten å fiske på, var med dynamitt. I dag er det kun lov å fiske med stang, forutsatt at man har kjøpt gyldig fiskekort og ikke fisker etter at gyteperioden begynner på høsten.

Fisken ble spiddet på lysteret – et fiskeredskap med mothaker som ble montert på et langt treskaft. Lystering ble gjort på dagen, men også etter mørkets frembrudd og med lykt. Til venstre et ålelyster, kanskje fra 1800-tallet, og til høyre et «sykkelsmedlyster», fra 1930–1950, laget av sykkelsmed Albert Olsen i Bjørnegårdsvingen. Utlånt av Harald Kolstad, Foto Terje Bahler

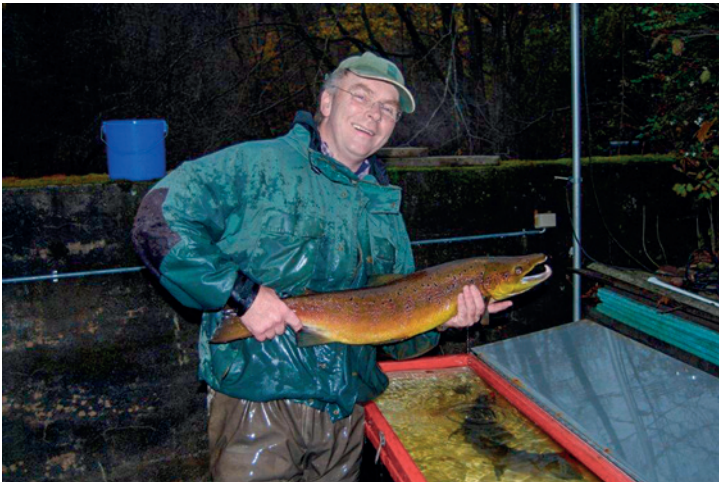
Tømmerfløting

I over 100 år ble det fløtet tømmer i Kjaglidalen. Det tok slutt da Bjørum Sag (6) ble lagt ned i 1964. Tømmeret ble felt og barket, og vinterstid transportert gjennom skogen med hest og slede og lagt i stabler i langs elva. Stokkene ble rullet ut i elva og fløtet ned til Sagdammen.

Fløtingen, som var en stor begivenhet i elva, foregikk om våren og noen ganger på høsten når vannføringen var god. Når Niskinnvann, Plassevann og Auretjernsdammen var fulle, trommet man sammen manskap til fløting. I en godt koordinert operasjon åpnet man demningene samtidig, slik at det rant ekstra mye vann, og tømmeret kunne fløtes nedover elva.

Den store forandringen

Opprinnelig bodde det få folk langs Isielva fra England til elvemøtet (40), siden dette var et flomområde. Gårdene og husmannsplassene lå ikke langs elva som i dag, men lengre oppe i åssidene. Det store skiftet kom da det ble veiforbindelse fra Skuidalen helt til Ringerike på slutten av 1850-årene.

Isielva og Sandvikselva er i dag et av de viktigste reproduksjonsområdene for laks og sjørret i indre og ytre Oslofjord. Her er daglig leder ved Hamang Klekkeri, Morten Merkesdal, som i samarbeid med Vestre Bærums Sportsfiskere, gjør en uvurderlig jobb med å sette ut laks- og sjørretyngel. Foto Leif Johannessen

Kjaglidalen ligger i den geografisk viktige Oslofjord-regionen, landets mest artsrike region, med mange rødlista arter. Dalføret har et fuktig lokalklima med mye vegetasjon og frodighet. Våren og sommeren her er magisk. Floraen er svært rik, og karplantefloraen, som omfatter blant annet ulike moser, bregner og kråkefotplanter, er usevanlig artsrik her. Foruten bregner, bugner det av høystauder, blomster og ulike typer sopp, særlig morkler. Den rike skogsvegetasjonen langs elva har store trær av hegg, gråor og varmekjære løvtrær som alm, lind, lønn og hassel.

Fugle- og insektlivet i dalen er variert. Er du i nærheten av Kjaglienga, og hører noen som melodisk plystrer «pleased to meet you», så er det den vakre og sjeldne rosenfinken. Rovfugl som hønehauk og musvåk hekker også i området.

Naturen i Skuidalen fra Bjørum Sag til Vøyenenga

Elvemiljøet langs Isielvas løp fra Kjaglidalen naturreservat ved Bjørum Sag (6) og videre nedover til samløpet med Lomma ved Vøyenenga (40) er preget av bebyggelse, industrialisering, og, ikke minst, Ringeriksveien som stedvis går helt inn til elva. Tross det er området et viktig bekkedrag og utgjør en viktig vittkorridor.

MILJØ

Oppsvinget som fulgte med industrialisering, næringsvirksomhet og med forlengelse av vei helt til Ringerike på slutten av 1850-tallet, hadde på sikt sin pris miljømessig. Etter hvert ble elvemiljøet påvirket negativt av kloakk fra private husholdninger, avrenning fra virksomheter, inngrep i elv og elvekanter knyttet til veibygging, flomvern og industri- og næringsvirksomhet. De kommunale fyllingene ved Skuibakken (1957–1965) og ved Isi (1965–2007) bidro til kraftig forurensning av vassdraget, noe de fortsatt gjør.

Velkommen til Kjaglidalen. Foto Terje Bahler

Tømmerfløting i Isielva en gang mellom 1900 og 1930. Elva var smal mange steder, og det ble fort tømmervaser. Særlig i de mest svingete partiene i elva nedenfor Kavlebrua (4) ble det bygget opp steinmurer for å geleide tømmeret. Rester av disse er synlige i dag. Var det for ille, sprengte de vasene med dynamitt. Foto Bærum bibliotek, Bærumssamlingen

Ny Ringeriksvei – katalysator for utvikling og vekst

Fra riktig gammelt av gikk det en hovedfartsåre langs elva fra Sandvika og opp langs Isielva til Bjørumdalen (10), og inn langs elva gjennom Kjaglidalen, over Kavlebrua (4) og over Krokskogen til Tyrifjorden og videre til Nidaros. I 1807 ble Den bergenske kongevei anlagt via Bærums Verk i Lommedalen og over Krokskogen. Den gamle veien langs Isielva ble da liggende i bakeveia.

I 1860 ble Den bergenske kongevei over Lommedalen degradert til byggdvei, for da ble Ringeriksveien, slik vi kjenner den i dag, offisielt åpnet. Den nye hovedfartsåren fra Christiania ble lagt via Sandvika, opp langs Isielva og videre over Sollihøgda. Dette var en viktig katalysator for etablering av bosetting og næring – og etter hvert industriområdet mellom Vøyen og Skui slik det fremstår i dag.

Handel, håndverk og industri

Ringeriksveiens offisielle åpning i 1860 la grunnlag for handels- og håndverksbedrifter samt småindustri langs Isielva. Allerede i 1855 åpnet Bjørum Sag og Høvleri (6). Videre kom Strand sag og høvleri ved Smedstad i 1870–80-årene, Tyslandsstua (22) og landhandleriet på Smedstad (18) i 1880-årene, Bærums meieri og handelsforening (29) i 1890-årene, og Ringvoll Høvleri og Teglverk (33) i 1889 på Vøyenenga. Tandbergsaga med saghytte ved Nybrua (27) og diverse småindustrier ble startet opp. Omlaggingen av Bærums Verk fra jernverk til støperi i 1874 medførte at mange smeder mistet jobben, og måtte søke arbeid andre steder. Mange smeder og håndverkere slo seg da ned i Skuidalen.

Elva og elvekantene endrer seg

Elvekanten og elvebunnen ble fra 1950-tallet «bulldoset» fra Årenga (28) og ned til elvemøtet ved Lomma (40), for å rette ut elveløpet og fjerne steiner, slik at elva rant fortere og ikke flat over sine bredder ved flom. De naturlige kulpene og de store steinene fisken kunne gyte og gjemme seg innunder, forsvant. Isielva er svært flomutsatt, og gamle steinsatte flomvoller kan ses flere steder. Den nedre delen av elva, fra England til Vøyenenga, er særlig flomutsatt. Boligbebyggelse, og ikke minst industribyggging stedvis tett inntil elva, har også forandret elvemiljøet negativt.

Dagens miljøutfordringer

Miljøtilstanden i Isielva overvåkes som en del av forpliktelsene i vannforskriften, som gjennomfører EUs vanddirektiv i norsk miljøforvaltning. Vannforskriften sier at miljømålene skal oppnås innen 2021. Det vil man ikke klare.

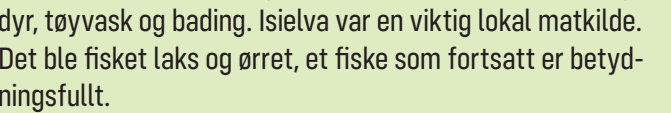
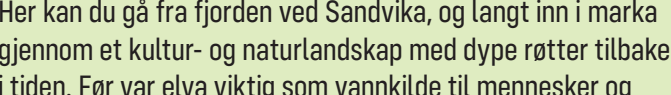
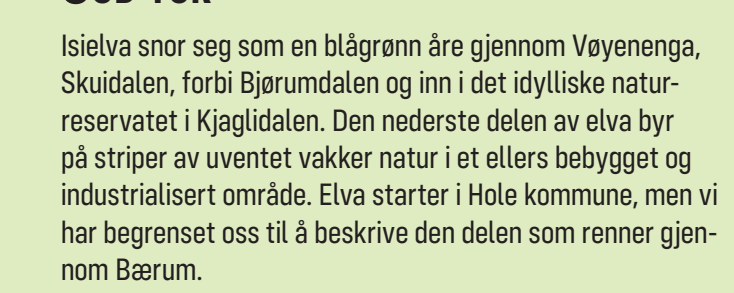
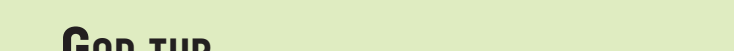
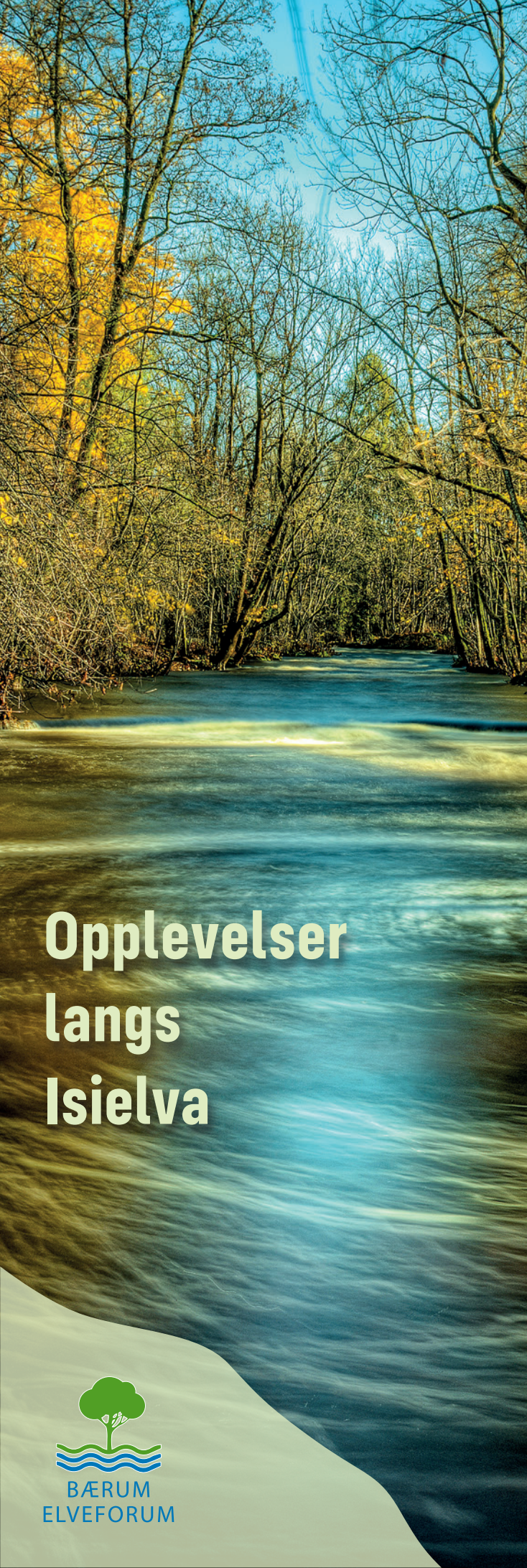
Fra elvas kilder og ned til Bjørum Sag er det kun avrenning fra skog og utmark. Etter samløpet med Rustanelva ved Bjørum Sag, renner elva inn i et urbant og industrialisert område med flere typer uheldige miljøpåvirkninger som veitrafikk, industri, diffus avrenning fra urbane områder og nedlagte søppeldeponier med videre. Elva har likevel «god økologisk tilstand», basert på undersøkelser av påvekstalger, bunndyr og fisk, samt analyser av næringssaltene nitrogen og fosfor. Derimot er kjemisk tilstand «dårlig», med for høye nivåer av miljøgifter. Vannforskriftens miljømål om «god kjemisk tilstand» innen 2021 vil ikke oppnås. Planlagte store samferdselsprosjekter (vei og jernbane), samt industriaktiviteten langs vassdraget har også potensial for uheldige miljøpåvirkninger.

Kommunen har laget tiltaksplan for Isielva og for sidebekkene. Spesielt har Økribekken og Njørdsbekken store vannkvalitetsutfordringer. Elvas økosystem må forbedres ved å utvide vegetasjonen i kantsonene til elva. Betydelige tiltak må til for å gjenopprette god miljøtilstand.

Den sjeldne gulveisen, Bærums kommuneblomst, trives og vokser flere steder langs elva helt mot Vøyenenga. Hvitveis og gulveis trives ofte side om side, og kan en sjelden gang krysspollinere (hybridisere), og kalles da av enkelte for en «halvveis». Foto Morten Heldal Haugerud

Gammelt møter nytt – Den gamle Kolabrua (34) ses lengst til venstre, med brukarene til E16 og elva som flyter under. Foto Morten Heldal Haugerud

I dag er Isielva regionalt et svært viktig oppvekstområde for laks og sjørret. Mye av sjørreten som fiskes i indre og ytre Oslofjord er unnfanget og vokst opp i Sandvikselva/Isielva. Du som bruker elva er en avgjørende medhjelper for å verne om fisken, slik at den fullfører kretsløpet og svømmer tilbake til havet for å fete seg opp, for så å komme tilbake for å gyte og sikre bestanden videre.

En tur langs Isielva er variert, med smale stier, fine turveier, bilvei og skogsvei. Isielva viser seg frem med fossefall, stryk, kulper og fredfulle partier. Det er mange fine steder å slå seg ned, og høre vannet renne forbi. Godt for kropp og sjel. Opplevelsen vil også variere med hvor mye vann det er i elva. Du kan gå lange eller korte turer. Noen deler av turen egner seg til fots, mens andre deler også passer for sykkel, barnevogn eller rullestol.

Vi ønsker god tur!

Hilsen Bærum Elveforum

Ansvarlig utgiver: Bærum Elveforum (bærumelv.no). Folderen fås på alle Bærums bibliotek. Redaksjon: Terje Bahler (prosjektansvarlig og skribent), Solveig Emilsen (redaktør og skribent), Harald Kolstad, Morten Heldal Haugerud, Nils Fredheim og Per Håkon Nervold Medforfattere, avsnitt Miljø: Eirik Fjeld og Ingvild Tandberg Utgitt: 2020 • Opplag: 4 000 Design og layout: Tenkehetta DA ved Håkan Billing • Trykker: Merkur Grafisk AS Forsidebilde: Fra Skjeljan, Isielva møter Lomma. Foto Erik Jørgensen.

Referanser: Arne Mohus, Stedsnavn i Bærum, 1987 • Arne Mohus, Husmannsplasser i Bærum, 1988 • Harald Kolstad, notater om teinesteder og høler og noen andre severdigheter fra Bjarumsagdammen, Nordre Kjaglia, Kjaglienga og Sandre Kjaglia • Jakob Venås, Skui skole 1901–1951 • Knut Wølto, ... men gulveisen spirer ennå, 2012 • Svein Ola Hope og Arstein Kirste, Vest for byen, volum 8, skrift nr. 33–37 1993–1997, Asker og Bærum Historielag 1998 • Skui Vels årbaker • Christensen, T. (1995). Bærum og krigen 1940–1945 • Klima- og miljødepartementet (miljøverndepartementet.no) • naturbase.no • Store norske leksikon (snl.no) • wikipedia.no • lokalhistoriewiki.no • Kartverket (norgeskart.no) • vannportalen.no • Miljøforvaltningen og NVE (vann-nett.no) • Artskart (artskart.artsdatabanken.no)

Stor takk til: Bærum kommune, og til Morten Merkesdal, Ole J. Lønnve, Odd T. Saugerud, Per O. Seglen, Jan Wesenberg, Steinar Christensen, Tom Tysland og Jon M. Landstad.

Holmevassbekken

1 Nordre Kjaglia
Nordre Kjaglia var antagelig en gammel finneplass, brutt av skogfinner som utvandret fra Finland 1575–1660, og omtales i 1784 som leilendingsplass. Det var to kullmiler her, og trekullet ble fraktet til jernverket på Bærums Verk (1610–1874) og brukt som energikilden til å utvinne jern fra jernmalm. Gården hadde sag som ble nedlagt ved århundreskiftet. Siste bruker flyttet i 1958.

2 Kjaglienga
Stedet var antagelig også en gammel finneplass og omtales allerede i 1751 som «skyldsatt». Gudbrand Røste flyttet dit i 1913 og drev allsidig jordbruk med husdyrhold, korn, poteter og grønnsaker. Han flyttet i 1954 som siste jordbruker i Kjaglidalen. I dag er stedet fritidseiendom. Grunnmuren til sommerfjøsset/høyloa som ligger på østsiden av veien nedenfor gården er intakt. Her lå det også en sag drevet av en lokomobil.

Høyonn på Kjaglienga i 1935 med Gudbrand Røste, Harald Sørensen og Maren Røste. I dag finnes også Nordre Kjaglia øst for elva, og noen rester etter Sandre Kjaglia (3) vest for elva. Det lå enda flere plasser og småbruk i Kjaglidalen, men i dag er det bare hustuffer eller stedsnavnene igjen. Foto Bærum bibliotek, Bærumssamlingen

23 Smedhølen
Hølen var et svært populært badested og fiskeplass. Mange som bodde langs elva lærte å svømme her, og lokalkjente tar seg fortsatt en dukkert i hølen.

24 Den nye milesteinen
Ny milestein viser to mil fra Oslo. Presisjon i oppmåling gjorde muligens at den gamle (26) og den nye milesteinen har forskjellig plassering.

25 Tyslandsvadet
Kart over Oldtidsveien fra Tyriffjorden indikerer at vadet inngikk i et veifar mellom gårdene Skui, Frogner og Økri, alle etablert i Jernalderen. Oldtidsveien er navn på veier som går langt tilbake i tid.

26 Den gamle milesteinen
Utenfor plassen Milesten, hvor huset til skomaker Lorentsen fortsatt står, stod den gamle milesteinen. Dagens utgave er en støpt kopi. Avstanden ble målt fra det gamle rådhuset i Christiania, som var hovedstadens administrative midtpunkt.

27 Nybrua
Her lå Økribrua fra 1890. Den ble erstattet i 1903, og fikk navnet Nybrua.

28 Årenga/Kalveløkka
I eldre tider var dette området et oppsamlingspunkt for husdyr som hadde gått på beite i Vestmarka hele sommeren. Det var vanlig frem til 1960-tallet. Feet ble samlet og ført ned «fegater». Veien Sandsbakkene var en slik gate. Fegaten var gjerne en vei med gjerdar på begge sider, slik at feet ikke spiste opp avlingene. Stedsnavnet Kalveløkka forsvant med fedriften.

29 Bærums Meieri og Handelsforening
Bærums Meieri og Handelsforening, dannet av 65 lokale gårdbrukere, åpnet lille julaften 1886. Her var det melbød, lagerbygg, parkeringsplass for hestevogner, samt hånddrevet bensinpumpe, som i dag er borte. Meieriet ble lagt ned i 1949, men det ble drevet matbutikk på stedet av ulike eiere helt frem til 2006. Det opprinnelige bygget inngår i deler av det som i dag huser Al-Noor Islamic Center.

30 Englandsvadet–England bru
Vadestedet lå der England bru er i dag. Kart over Oldtidsveien fra Tyriffjorden indikerer at også dette vadet inngikk i et veifar mellom gårdene Horni og Økri. I 1928 kom det en smal hengebru for gående over Englandsvadet. Den ble senere erstattet av dagens bru. Det er ukjent hvordan navnet endret stavemåte fra England til England.

31 Gatahølen
Hølen ble dannet da elva skiftet leie ved en storflom i 1951, og var et svært populært badested og fiskeplass. Mange som bodde langs elva lærte å svømme her. De som er så heldige å kjenne til herligheten tar seg gjerne et bad her den dag i dag.

Ringvoll Teglverk (33) var største arbeidsplass i Skuidalen etter at Bærum verk ble støttet med færre folk. Iselelva slyngnet seg gjennom flomsletta og vakre beitelandskaper. Foto Fjellanger-Widerøe, Bærum bibliotek, Bærumssamlingen

Det er lov å plukke bær og matsopp i naturreservatet (5), men alle andre planter som ramsløken (bildet), og trær og vekster er vernet og skal få stå. Overtredelse kan bli anmeldt. Det ikke er lov å gjøre opp lid i naturreservatet. Foto Harald Vik-Mo

3 Søndre Kjaglia
Plassen var en leilendingsplass med både skog og innmark. Den er nevnt i matrikkelen over husmenn i 1771. Etter at de siste leilendingene flyttet i 1924, ble den seter til Vestre Frogner gård. Melken ble fraktet til Bærums Meieri (29) helt frem til 1950-tallet. I dag står kun grunnmuren og et uthus igjen.

4 Kavlebrua
Dette er et gammelt krysningspunkt med vadested og høl. Brua er av ukjent dato. Navnet viser til en måte å lage bruer på som dateres seg fra middelalderen. Å kavle en rundstokk betyr at den skjæres på langs. Tommeret legges på dragere inntil hverandre med flatsiden ned, slik at man kan gå over myrer eller bekker/elver. Og finner noen av rusten blikkboks på østsiden av elva kan den stamme fra tellteiren for soldater som lå her ved brua i 1917. Soldatene hugget ved for staten. Det var leven og moro når jentene fra plassene omkring kom forbi.

5 Djupdalen og Kjaglidalen naturreservat
Kjaglidalen er et fantastisk turområde med unik berggrunn og rik flora og fauna. Les mer om reservatet på motsatt side.

6 Bjørum Sag
Bjørum Sag og Høvlari ble bygget i 1855, samtidig som elven ble demmet opp ved fossen. I dag ses kun sagdammen og noen rester av sagbruket, som ble nedlagt i 1964. Les mer om tommerfløtingen på Iselelva på motsatt side.

7 Saghytta – Nypefoss
Huset, som ligger imot Nypefossen, er i ferd med å falle ned. Det var bolig/spiseplass/hvilested for sagarbeiderne på Bjørum Sag. Man ser Nypefoss bru, som ble sprengt natt til 12. april 1940 for å sinke tysk fremrykning.

32 Første industrietablering
Her kom første industrietablering på flomsletta til Iselelva, med Fernholdt og Gjertsen, tungt mekanisk verksted, og Brødr. Johnsen Ingeniørbedrift (rødt mursteinsbygg) nedenfor, rundt 1960. Disse tålte at det ble flomvann på gulvet.

33 Ringvoll teglverk (1899–1958)
Teglverket produserte murstein og drensror, og hadde 30 mann i arbeid.

34 Kølabrua (Wøyen bru)
Brua er gammel og pusset opp. Den første brua er fra omkring 1800. Navnet er etter en kølabonn i nærheten, eller av trekullkjøringen. På folkemunne sies at man måtte gi «full køl» vinterstid her, for å komme opp veien til Wøyen gård med hest og slede/vogn full av jernmalm til Bærums Verk fra Sandvika havn.

35 Flomstein
Oppstrøms for brua står flomsteinen. Det gule merket viser vannstanden under den såkalte 100-årsflommen i 1987. Den 16. oktober førte et kraftig lavtrykk med stormflo kombinert med mye regn til enorme skader.

36 Kølabruhølen
Hølen var et populært badested og fiskeplass for stangfiske.

Badeliv i Kølabruhølen i 1930. I årene 1918–56 var det guttehem på Wøyen gård, og i disse årene var de «sjeft» på denne badeplassen, der de hadde stubebett. På hjemmet bodde det 80–100 gutter fra førskole- til konfirmasjonsalder. Foto Bærum bibliotek, Bærumssamlingen

37 Wøyen teinested
Wøyen gård hadde ifølge tingboka rett til laksefiske fra 1674. Da brødrene skipper August Hansson og kandidat Caspar Hansson i 1860 delte Wøyengården, fikk skipperen teinestedet og fisket på oversiden av dette, samt kulpene «Krogen, Gryten, Stenkarret og Strykhølen i Langhølen» i Sandvikselva. Kandidat Caspar fikk det øvrige fisket nedstrøms for teinestedet. Skipperen var påpasselig med å holde teinestedet låst. Gikk det laks i teina, var han ikke sen med å invitere venner og bekjente til middag og stor selskapselighet på gården. Teinestedet er i dag borte.

8 Bjørumvadet
Vadestedene ble lagt der det var enklest å komme seg mer eller mindre tørrskodd over elva. Senere ble veier ofte lagt til vaene, slik at hest og vogn kunne ta seg over.

9 Husmannsplassen Stuteflauget
Det er ennå synlige rester på østsiden av turstien etter husmannsplassen Stuteflauget, også kalt Flaue, som var notert i kart fra 1825 og 1882.

10 Bjørumdalen
Her gikk den virkelig gamle «Ringeriksveien», en kløvvei fra gammel tid, langs Iselelva, gjennom Kjaglidalen, over Krokskogen og til Tyriffjorden. I 1805 tok den bergenske kongevei over som hovedvei fra hovedstaden via Sandvika. Les mer om det på motsatt side.

11 Nybråten teinested
Se motsatt side for mer informasjon om fiske og teinesteder.

Nybråten teinested er det eneste av 13 teinesteder i Iselelva som er igjen. Det var i bruk til lenge etter 2. verdenskrig. Foto Morten Haldal Haugerud

12 Småbruket Nybråten
Nybråten var et arbeiderbruk, skilt ut fra Vestre Bjørum gård. Herfra gikk en oldtidsvei til bronsealdergravene på Isi, så til Engråtan og Rognlia, og videre over Krokskogen.

13 Kloppabrua på Nybråten
Den gamle brua stod til ca. 1975, og brukaret på østsiden av elva er intakt.

14 Bjørum skole
Før 1866 var det omgangsskole, der en lærer underviste på omgang på flere steder. Etter det ble det fast skole, og i 1880 stod Bjørum skole klar. De yngste elevene ble undervist i Småskolen, den røde stua på østsiden av elva, og de eldre i Storskolen, det hvite huset på vestsiden av elva. Da Skui skole åpnet i 1901 begynte elevene der, og de gamle skolehusene ble brukt som lærerboliger.

Storskolen på Bjørum i 1904. Småskolen skimtes rett over taket på storskolen. Begge bygningene står fortsatt i dag. Foto Bærum bibliotek, Bærumssamlingen

Vakkert, men bratt og utilgjengelig terreng i Solstad i Iselelva (15), sett fra skjerp. Foto Odd Tore Saugerud

15 Sølvhølen
Opprinnelsen til navnet Sølvhølen er usikkert, men det kan komme av et «sølvskjerp» fra 1619 (dog intet sølv funnet) innerst i elvecanyonen i Urselvas nederste del. Det er også mulig at navnet kommer av den sølvklare hølen, tidligere en yndet badeplass, ved utløpet av Urselva i Iselelva. Sølvhølen var også navnet på husmannsplassen som lå her.

16 Urselva
Elva renner fra Svartvann ned Rissfjellkastet og ut i Iselelva. Det er et flott turområde langs Urselva. På folkemunne ble nederste del kalt «Bærums svar på Grand Canyon». Fisken går opp til Sølvhølkulpen i Urselva.

17 Bjørumsbrua
Rester av et gammelt brukar ses nedstrøms for brua. I gammel tid var dette en del av kirkeveien mellom Tanum og Bjørum. Ved storflom var her ett av få steder det gikk an å krysse elven.

18 Smedstad
Før i tiden var Smedstad det lokale samlingsstedet. Her lå Smedstad kafé, også kjent som Dammen kafé. Kun grunnmuren ses i dag. I 1880-årene åpnet B.K. Larsen Landhandleri her, som senere ble kjøpt og drevet som filial av Bærums Meieri og Handelsforening. Like ved hadde også hjulmaker Lindell sitt verksted.

Smedstad kafé anno 1977 med landhandleriet i bakgrunnen til venstre, og Bjørumsbrua bak kaféen. Foto Helge Børset, Bærum bibliotek, Bærumssamlingen

19 Gamle Jutulbanen
Den gamle Jutulbanen brukes i dag til ulike sportsaktiviteter. Det tidligere klubbhuset, som er tidligere tyskerbrakke, ligger der fremdeles. Her lå hoppbakken Breskebakken fram til 1960-tallet.

20 Skui skole
Skolen åpnet 1. august 1901, og etter mange ombygginger er det opprinnelige skolebygget fremdeles i bruk. Da Wøyen guttehem åpnet i 1918, utgjorde elevene derfra ca. halvparten av elevmassen, lett gjenkjennelige med snauklippte hoder og blå kordfløyelsbukser.

21 Smedstua og smia
Her ble det i år 1900 startet en smie som utviklet seg til 1930–40-årenes industri med smie, hjulmaker, blikkenslager og rørlegger. På andre siden av veien lå Askehaug møbel-snekkeri. Dette er i dag erstattet av ny bebyggelse. Der Smedgården ligger, var det fram til 1980-tallet en smie og smedfamiliens bolighus Smedstua. Her falt 11. april ett av de første sivile ofrene under invasjonen i 1940. Vaktmannen Nils Lien fra Hønefoss ble skutt på trappa til Smedstua etter at han varslert hjemmestyrkene om de tyske soldatenes ankomst.

22 Tyslandsstua
Området er av ukjent grunner i kart benevnt som Tyskland. Lokalbefolkningen bruker kun navnet Tysland, og 5. generasjon av familien Tysland, som fortsatt bor i området, bekrefter dette. Tyslandsstua, Ringeriksveien 238, lå der barnehagen ligger i dag, og var skysstasjon for Ringeriksbøndene på vei til og fra Oslo. I 1868 betalte Andreas Madsen på Tysland 5 spesidaler i skatt til fattigkassen for «utsjening av øl og vin». Til stedet hørte et teinested og en smie som lå nede ved elven. Det sies at kong Oscar 2. drakk kaffe her på sine turer opp til Sundvollen. Skui samvirkelag som lå her ble startet i 1920.

Vintererla kommer fra vinterkvarter allerede i slutten av mars, og hekker langs hele vassdraget. De aller fleste forlater elva i september-oktober. Foto Jostein Myre

FAKTA

Iselelva er 14,9 km lang, og del av Sandviksvassdraget. I nord strekker den seg inn i kommunene Hole og Ringerike. Elvene i Sandviksvassdraget er Iselelva, Lomma, Sandvikselva og Øverlandselva. Iselelva er laks- og sjørrettførende.

Start og slutt
Iselelva starter i Hole kommune der Aurretjernsbekken og Djupedalbekken renner sammen, og fortsetter over kommunegrensen til Bærum i Kjaglidalen. På Wøyenenga går den sammen med Lomma, og skifter navn til Sandvikselva som ender i Oslofjorden ved Sandvika.

I juni-juli kan man få øye på Norges største dagsommerfugl, ospesommerfuglen, i Kjaglidalen. Den kommer av og til ned fra trekrone for å drikke fra småpytter på grusveien. Foto Roy Fjelldal

38 Østengen
Det store jordet var tidligere beiteområde for dyr, og er i dag flomområde for elva.

39 Wøyenvadet
Dette er kanskje det eldste vadet i elva. Navnet Wøyen viser til ordet vadvin, som betyr «gården ved vadestedet», altså Wøyen gård.

40 Elvemøtet – Skjeljan
Iselelva og Lomma møtes og blir til Sandvikselva. I eldre tid ble stedet kalt Skjeljan, som viser til at elvene skiltes. Nå virker det rart å beskrive et elvemøte som et skille, men det har sin årsak. I den eldste tiden var det fra kysten man trengte inn i landet og gjerne langsmed elvene, og man kom da til steder der elvene skilte seg. Så navnet er antakelig meget gammelt. Men tilbake til vår tid; på Wøyen-siden av elvemøtet er det et idyllisk gresskledd område, perfekt for en stille stund eller en romantisk piknik.

0 Stiplet linje betyr at nøyaktig plassering er ukjent

— = turvei

••• = tursti

••••• = åpnes i 2021

100 m